

ARA DIUMENGE

30_11_2014 #30

ELS SUPERVIVENTS DE BHOPAL

La ciutat índia encara pateix les conseqüències de la catàstrofe industrial de fa 30 anys, la pitjor de la història

BHOPAL

30 ANYS D'AGONIA

Nens i grans encara pateixen les seqüeles del pitjor desastre industrial de la història

LA SWEETIE NO TÉ MÉS DE 5 ANYS PERÒ ÉS LA LÍDER DEL GRUP. Vital i alegre, somriu, juga i es diverteix. Aquest matí toca ball i la classe s'asseu en rotllana a terra esperant el torn per moure's. La Sweetie és una de les primeres i tan bon punt comença la música intueix el ritme i improvisa una dansa. La Sweetie és sorda... perquè ha nascut en un barri de Bhopal.

En aquesta ciutat de l'Índia va tenir lloc, la nit del 2 al 3 de desembre del 1984, la catàstrofe industrial més gran de la història. De la planta de l'empresa nord-americana Union Carbide una fuga de gas tòxic va provocar un núvol letal que en poques hores va matar milers de persones que vivien a la rodalia. I els que no van morir per la inhalació del gas van patir lesions permanents: ceguesa, dificultats respiratòries, paràlisis, trastorns neurològics, alteracions hormonals... Es calcula que el nombre de víctimes a causa de la tragèdia, en aquelles primeres hores i en els anys posteriors, puja a més de 25.000 morts. La Union Carbide només en va estimar 3.800.

Durant aquella nit la gent queia ofegada, amb hemorràgies internes o amb convulsions. I els pocs que van aconseguir arribar a un hospital no van tenir gaire més sort: els metges no sabien com tractar els afectats perquè l'empresa no havia comunicat mai quins productes s'emmagatzemaven realment a la fàbrica. Encara ara, 30 anys després de la tragèdia, aquestes dades són una incògnita perquè absurdament es consideren "secret d'empresa".

El gas estava format majoritàriament per MIC, l'abreviatura d'isocianat de metil, un compost químic extremadament tòxic. La companyia el feia servir per produir pesticides però la demanda no havia complert mai les expectatives i per tant els dipòsits emmagatzemaven moltes tones de les permeses. La Union Carbide havia reduït el pressupost destinat al manteniment de la planta i, en conseqüència, també va descuidar les mesures de seguretat. Tant que en el moment de l'accident cap dels sis sistemes de control creats per evitar una fuga de gas a l'atmosfera funcionava. Ni un.

La senyora Chanda Vi està asseguda a terra al porxo de casa seva. Vestida amb un sari lleuger, escolta com la seva família treballa. No hi veu per culpa del gas. Té sort, ja que els pares la cuiden. Ha perdut la vista, les dents i també la mobilitat en una mà... però està viva.

Els horrors d'aquella nit són difícils de descriure. Molts supervivents expliquen històries de pànic, desesperació i mort en què tot hom corria per fugir d'allò que no es podia veure ni tocar, que no tenia nom, origen ni forma. L'aire cremava la pell, els ulls, els pulmons... El núvol es va escampar cap al sud de la fàbrica i va afectar una de les zones més pobres de la ciutat, plena de barraques i, per tant, amb molta densitat de població.

Quan va sortir el sol l'espectacle era desolador: cossos amuntegats els uns damunt dels altres, famílies senceres sense vida, cases plenes de cadàvers i gent patint encara els efectes del núvol tòxic. Bhopal es va despertar en un malson i l'Índia va haver d'afrontar la realitat.

Mentre els metges lluitaven impotents per salvar o recuperar el màxim de vides possible, als despatxos i oficines començava una altra guerra: trobar el culpable. La Union Carbide va intentar defensar-se amb una improbable excusa de sabotatge però els estudis aviat van revelar que havia sigut la deixadesa de la mateixa companyia la que havia desencadenat l'incident.

SENSE CÀSTIG AL RESPONSABLE

Es va sol·licitar llavors al seu màxim responsable, Warren Anderson, presentar-se davant un tribunal indi.

Quan el dirigent va arribar al país va ser confinat en un hotel tot esperant el judici però, amb el beneplàcit de les autoritats, se li va permetre agafar de nou un avió i desaparèixer del mapa. Ha mort recentment després d'una vida de luxe als Estats Units, protegit per la seva pàtria i convenientment oblidat pels governs de l'Índia, tot i les irrefutables proves criminals en contra de la Union Carbide. Proves tan evidents que, el 1989, l'empresa va acceptar indemnitzar les víctimes amb 470 milions de dòlars a condició que les lleis del subcontinent s'oblidessin del tema. Aquesta xifra va resultar insignificant, perquè l'estat asiàtic es va quedar una part del pagament i amb la resta amb prou feines s'han pogut cobrir les despeses mèdiques d'una petita part dels malalts.

Al carrer, el senyor Partap Singh fa companyia a la seva néta. El seu nom significa *tigre* però araja no té l'energia d'abans. Té les pupil·les opaques. El bastó l'ajuda a caminar i la seva filla l'ajuda en tota la resta. El món s'hau-

TEXT__ JORDI FERRANDO I ARRUFAT FOTOS__ MONTSE ARGERICH

L'aigua enverinada ha provocat el segon desastre de Bhopal: molts nens, com el de la imatge, han nascut amb malformacions físiques o malalties psíquiques.

FÀBRICA FANTASMA. Com un esquelet en descomposició, la fàbrica abandonada, plena de vegetació i encara amb restes químiques, continua emmetzinant l'ambient de Bhopal.

ria oblidat d'ell i de què va passar a Bhopal si no fos per alguns incondicionals.

L'entrada a la fàbrica abandonada està coberta de vegetació. Un militar dorm a l'ombra d'un arbre. El guarda controla el permís, obligatori, per visitar el solar. Just en aquest moment arriba un taxi amb tres turistes nord-americans, ignorants i sorpresos amb la burocràcia local. Al cap de pocs minuts, però, accedeixen al recinte i un d'ells, amb la satisfacció que dona la prepotència, presumeix que també s'hi pot entrar sense document: 500 rupies, poc menys de 7 euros, és el preu del suborn. La història es repeteix: els que trepitgen continuen pensant que tot els és permès... i els debils ho accepten.

El Satinath Sarangi és alt, porta un mocador al cap i es treu les sabates abans d'entrar al seu despatx, una sala amb dues taules plenes de papers d'on intenta sobresortir un ordinador. Quan explica alguna cosa agafa un full i hi escriu o dibuixa les paraules perquè els fets siguin més entenedors. Tots el coneixen com a Sathyu i, a més de ser un fervent defensor de la causa, és el coordinador de la clínica Sambhavna, dedicada exclusivament al tractament de persones afectades per la tragèdia del 1984 i per totes les altres que la Union Carbide no ha volgut mai reconèixer. Perquè la història no es limita a un sol dia...

El llunyà 1969 la companyia nord-americana va començar a abocar productes químics directament al terreny. Posteriorment, fins al 1984, va omplir un dipòsit en un solar situat al nord de la planta però ja l'any 1982 aquest dipòsit va començar a perdre. Substàncies perilloses es van escampar pel subsòl, van arribar als pous i a les falde aquífères i van contaminar l'única aigua a disposició dels barris pobres de la zona. El 1989, cinc anys després del desastre, la Union Carbide va fer un estudi sobre els nivells de toxicitat del terreny i el resultat va ser tan nefast que no el van publicar mai. Només unes intercepcions van poder treure a la llum aquesta informació.

Del 1999 al 2013 s'han dut a terme molts estudis independents sobre l'aigua contaminada i les dades són esfereïdores: el nivell de mercuri ha arribat fins a 6 milions de vegades per sobre del que s'esperava; el nivell de tricloretilè, un compost que afecta el desenvolupament del fetus, estava més de 50 vega-

des per sobre del límit de seguretat; s'han trobat productes químics lligats a la formació de càncer, de danys cerebrals i de malformacions infantils; s'ha detectat la presència de MIC i d'altres substàncies altament tòxiques a la llet materna de les dones... Tot això ha provocat que el codi genètic d'aquestes persones estigui compromès i, en conseqüència, els nous naixements. L'única solució és evitar la descendència, eliminar tota una generació.

La Union Carbide no ha admès mai la seva responsabilitat en aquesta part de la tragèdia i continua negant l'evidència. La companyia és ara propietat de la multinacional Dow Chemical, que en va adquirir tots els drets i els deures, però ells tampoc s'han dignat ni tan sols a netejar la planta, plena encara de productes tòxics que continuen enverinant el terreny.

Gràcies a l'esforç del Sathyu i de persones com ell s'ha aconseguit que, des de l'agost del 2014, als barris afectats per la contaminació del subsòl hi hagi dipòsits d'aigua potable... però malauradament el subministrament no sempre està garantit i llavors els habitants han de recórrer de nou als pous adulterats, cada vegada més nombrosos perquè els corrents del subsòl escampen inexorablement les metzines.

ACTIVISME I AJUDA CLÍNICA

Mentre el reconegut activista explica aquests esdeveniments, un occidental, content, entra a la sala. La seva història és molt curiosa: abans era advocat de la Union Carbide però després de patir un trasplantament de cor va deixar l'empresa incriminada i ara és un professor d'antropologia que dona suport a les organitzacions humanitàries... perquè és el cor el que empeny a tots els que ajuden els malalts de Bhopal.

A Sambhavna hi treballen una seixantena de persones, de les quals més de la meitat són supervivents d'aquella fatídica nit. Els mètodes que utilitzen són innovadors, i no tan sols per a l'Índia: els tractaments són una barreja de fàrmacs i de medicines naturals, moltes provinents de l'hort de la mateixa clínica. També es fan servir herbes per curar els trastorns més comuns i un grup de voluntaris recorren els barris per ensenyar com cultivar plantes beneficioses per a la salut. A Sambhavna s'intenta curar però també educar per prevenir.

La clínica va ser fundada el 1996 gràcies a The Bhopal Medical Appeal, una organització anglesa sense ànim de lucre que administra un fons de donacions. També ajuden una altra fundació, el Chingari Rehabilitation Centre, que s'ocupa de les víctimes més indefenses, els infants.

El Kartik està condemnat a una cadira de rodes però somriu. Pot moure el cap i els braços. Parla amb dificultat i escriu el seu nom amb esforç. No pot jugar amb els seus companys però observa tot el que passa al seu voltant. I somriu.

Les senyores Shukla i Bee, supervivents d'aquell 3 de desembre, han fet campanya activa en favor dels afectats per la tragèdia. Aquesta dedicació els va valer el Goldman Environmental Prize i, amb els diners concedits pel premi, l'any 2005 van crear el Chingari. Una de les principals funcions del centre és ajudar les famílies amb fills nascuts amb incapacitats, mentals o físiques, a causa de l'enverinament de la fàbrica de pesticides.

Aproximadament dues-centes criatures visiten el centre de rehabilitació cada dia, on reben tractaments de fisioteràpia, estimulació del llenguatge, socialització i motricitat. Alguns no poden caminar, altres són incapaços d'entendre. I les fundadores visiten encara el lloc i ajuden els educadors a donar menjar o beure als que no tenen mobilitat.

Cap d'aquests nens i nenes havia nascut l'any 1984, quan el gas de la Union Carbide va matar o enverinar els seus pares. Cap d'ells ha escollit néixer en un barri amb aigües tòxiques. Cap d'ells sap per què no poden ser com els altres. Cap d'ells entén per què gairebé tot el món els ignora. Cap d'ells és culpable però en pateix les pitjors conseqüències, en molts casos per sempre.

La Sweetie ha acabat de ballar. S'asseu a la vora del jardí i conversa amb les seves amigues mitjançant el llenguatge de signes, tot i que porta dos audíofons a les orelles. Mira el món amb la il·lusió de la infantesa, amb l'esperança i l'alegria de la innocència, amb la serenitat de qui no suplica res però es mereix justícia.

La Sweetie mira el món amb un esguard net, com hauria de ser l'ànima dels homes, i amb uns ulls de color tan clar que semblen infinits. El color que haurien de tenir l'aigua i l'aire de Bhopal: transparent i pur. ■

La companyia no s'ha dignat ni tan sols a netejar la planta, plena encara de productes tòxics que continuen enverinant el terreny i l'aigua

ELS ROSTRES. Començant per dalt en sentit horari: la Sweetie, colpida per la sordesa però amb un raig d'esperança a la mirada; el núvol del gas tòxic va afectar, en molts casos, els ulls de les víctimes; l'Aaliya, amb totes les facultats reduïdes, lluita cada dia per caminar; la senyora Chanda Vi és una de les supervivents d'aquella tràgica nit del 1984; jocs d'infants amb l'aigua contaminada; al centre Chingari, una mare dona afecte i suport al seu fill.

